

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 50
Sayfa/Page: 311-328
ISSN: 1302-6879

Faruk Duman'ın “Sencer ile Yusufçuk” Adlı Öyküsünde Yenilikçi Arayışlar *Innovative Quests in Faruk Duman's Story “Sencer and Yusufçuk”*

• Pınar ALÇİÇEK*

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Doktora Öğrencisi, Van/Türkiye.
Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of
Literature, Department of Turkish
Language and Literature, PhD student,
Van/Türkiye.
pnralcicek@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9089-6626

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma

Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

11/06/2020

Kabul Tarihi / Date Accepted:

31/08/2020

Yayın Tarihi / Date Published:

31/12/2020

Atrf: Alçiçek, P. (2020). Faruk Duman'ın
“Sencer ile Yusufçuk” Adlı Öyküsünde
Yenilikçi Arayışlar. *Van Yüzüncü Yıl
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi*, 50, 311-328

Citation: Alçiçek, P. (2020). Innovative
Quests in Faruk Duman's Story “Sencer
and Yusufçuk”. *Van Yüzüncü Yıl
University the Journal of Social Sciences
Institute*, 50, 311-328

Öz

Edebî türlerden biri olan öykü, diğer türler gibi belirli özellikler taşır. Bu belirliliği aşmak, eserlerin özgünleşmesinde ilk şartlardan sayılabilir. Yazarın bakış açısı ve yaklaşımıyla şekillenen öykü, yine yazar tarafından sıradan ya da orijinal bir nitelik kazanır. Türk öykücülüğünde nice özgün eser arasında sıyrılıp yeni bir öykü dünyası kurmak için yazarların yeni bir arayışa girmeleri gerekir. Yenilikçi bir arayış içinde eser veren yazarlardan biri de Faruk Duman'dır. 1990 sonrası Türk öykücülüğünde öne çıkan isimlerden biri olan yazar, öykülerinde yeni'yi deneyimlemek ister. Duman, yenilikçi arayışlarını “Sencer ile Yusufçuk” adlı öyküsünde üst düzeye çıkarır. Bu makale, “Sencer ile Yusufçuk” öyküsünde yazarın yenilikçi arayışlarının hangi noktalarda yoğunlaştığını tespit etmek amacıyla taşır. Bu tespitler, metne bağlı kalmamak ve metinden alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Yazarın daha çok biçimsel arayışını ve anlatım tarzını, dil kullanımında; metnin biçiminde; gerçek-hayaldüş denkleminin iç içeliğinde görmek mümkündür. Öyküde dilin, üslubun ve biçimsel deneylerin inşası, öykünün hem kahramanı hem anlatıcısı olan çocuğun bilinç düzeyiyle de gerçekleşir. Biçim bağlamında deneysel bir çıkış olarak değerlendirilebilecek öykü, Faruk Duman'ın edebiyat sahasındaki orijinalliğinin de bir ifadesidir.

Anahtar Kelimeler: Faruk Duman, öykü, yenilikçi arayış.

Abstract

The story, which is one of the literary genres, has certain features like other genres. To overcome this certainty can be considered as one of the first conditions for the originalization of the works. The story, shaped by the author's perspective and approach, gains an ordinary or original quality by the author. In order to stand out from many original works in Turkish storytelling and to create a new story world, the authors should search for a new one. One of the authors who writes in an innovative quest is Faruk Duman. One of the prominent names in Turkish storytelling after 1990, the author wants to experience the new in his stories. Duman elevates his innovative pursuits to the next level in his story called "Sencer and Yusufçuk". This article aims to find out where the author's innovative searches are concentrated in his story "Sencer and Yusufçuk". These findings were supported by adhering to the text and quoting the text. In the language use, the writer's mostly formal search and narrative style; in the format of the text; it is possible to see in the intertwined reality-dream-dream equation. The construction of language, style and formal experiments in the story takes place with the level of consciousness of the child, both the hero and narrator of the story. The story, which can be considered as an experimental outlet in the context of form, is also an expression of Faruk Duman's originality in the field of literature.

Keywords: Faruk Duman, story, innovative search.

Giriş

Öykü, diğer edebî türler gibi dönemlerin tarihî, politik, kültürel, sanatsal gelişim ve dönüşümlerine duyarlı bir alan olarak kendi estetik alanını kurar. Hüseyin Su, öykünün farklı kültür, dil, duyarlık ve estetik kodlarıyla oluşan edebiyat formu olduğunu belirtir (2000: 8). Türk edebiyatında öykü türü, her dönem kendinden önceki öykü birikiminden beslenerek yenileşmeye doğru gider. Tanzimat döneminde yazılmaya başlanıp dönemlerin ruhunu taşıyan ve edebiyata kendi izini bırakan Türk öyküsü, zamanla yazarların bakış açısı ve anlatım tarzıyla anakronik zincirlerinden kendini kurtarabilen özerk bir yapı kazanır. Bu yapı, onu diğer edebî türlerden ayırıp başkalaştırırken öykü türünün de kendi içinde özgün yaratımlar oluşturmasını gerektirir. Yazarın hayata ve sanata karşı bir refleksi olarak da görülebilecek öykü türünün, yaratıcısının elinde özgünleşmesi beklenir. Elbette bunun mümkün olması, öncelikle öykü yazarının dil ve üslubuna bağlıdır; böylece öyküyü sıradanlaştıran ya da özgün kılan konunun belirleyicisi olarak yazar, Türk öykücülüğünde hem kendi yerini hem de öykünün kategorisini tayin eder.

Geleceğe ve ütopyaaya yaslanan 1970'lerin öyküsü, 1980'lerde geçmişe bakan bir öyküye evrilir. 1980'lerden sonra yaşanan büyük yıkım, edebiyatı da etkiler ve bu dönemle birlikte 1990'larda toplumun ve okurun değişen beğenisi, yeni bir dil ve biçim arayışını zorunlu kılar

(Tosun, 2017: 10). Böylelikle Türk öyküsünde 1980'lerden sonra yeni kuşakla eski kuşak arasında bir kopukluk oluşur. Bu kopukluk, edebî metinde yazınsal özgürleşme biçiminde yaşanır. Yeni yazılanlar, Türk edebiyatının ana gövdesine bağlanma zorunluluğunu reddeder. Bu sayede yazarlar; yeni arayışlar, yenilikçi ve deneysel biçimler içinde kendilerini gerçekleştirme olanağına kavuşur. Kendi özgünlük alanlarını yaratarak edebiyat için de birer kazanıma dönüşen yazarlar arasında Orhan Pamuk, Latife Tekin, Murathan Mungan, Cemil Kavukçu, Hasan Ali Toptaş, Faruk Ulay, Doğan Yarıcı, Murat Yalçın, Sema Kaygusuz, Faruk Duman adları zikredilebilir (Gümü, 2010: 95). Faruk Duman, eserleriyle öykü dünyasının sınırlarını geliştirerek Türk öykücülüğünün yenilikçi arayışlarına özgün çıkış yolları sunar. Bu çalışmada ele alınan “Sencer ile Yusufçuk”, yenilikçi arayışın en somut hâllerinden biri olarak incelenmeye değerdir. Yapılan araştırmalarda bu öykü üzerine yapılan akademik bir çalışma bulunmaması da eser tahliline önem katar. Derinlikli yapısıyla farklı açılardan değerlendirilebilecek olan öykü, bu çalışmada yazarın yenilikçi arayışlarında başvurduğu konulara eğilmektedir.

1. Özgünlüğünü Biçimsel Yaratımlarda Arayan Bir Yazar: Faruk Duman

Necip Tosun, yenilikçi arayışların temel çıkış noktası olarak “yaratıcı” tutumu gösterir. Yeni bir yaratım olan yenilik, edebiyata ve hayata dair farklı bir bakış geliştirmek; moda anlatılara teslim olmamaktır. Umut, öfke ve rüya; yazarın cesaret, özgüven ve özgürlüğünü besleyen öğelerdir. Bu sayede dış dünyanın gerçeklerine kapanan yazar, iç sese odaklanır; kendi dilini ve metnini kurma amacı güder; dil olanaklarını genişletip yeni anlatım biçimleri oluşturmaya çalışır (2014: 225). Edebî türlerde estetize edilmiş, çağrışım değerleri ve imgelerle yüklü kurmaca bir dil (Çetin, 2013: 257) de kullanım biçimine göre yeniliğe açılır. Dil kullanımını, yenilikçi bir arayış için esas kabul eden Faruk Duman (d. 1974), 1990 kuşağı yazarlarındandır. Erken yaşlarda yazmaya başlayan Duman'ın ilk öyküsü, 1990'da *Yazıt*'ta çıkar (Yılmaz, 2019). Duman, ilk yazdığı öykülerinin, başka yazarların öykülerine benzerliğinden rahatsızlık duyduğunu dile getirir. Bundan kurtulmak için yapıtlarını kendi algıları doğrultusunda yazmaya karar verir. Böylece konuşma ve vurgulama ritmi, yazarın diline yansımaya başlar (Sarıcan, 2018). Yazarın kullandığı dil sayesinde kendini diğer yazarlardan ayırması, onun özgünlüğünün ve öykü dünyasındaki temel belirleyiciliğinin ortaya çıkmasını sağlar. Yazarın dil özellikleri, onun üslubunun en önemli vurgusudur. Duman'ın eserlerindeki cümle yapısı ve dil kullanımı, yazarın adı

verilmese dahi eserlerin Faruk Duman tarafından yazıldığını ele verir. Onun yenilikçi tutumu, dil ve üslup kanallarında kendini gösteren bir akıntıya ve kendi varoluşunu duyuran bir ifadeye dönüşür. Duman'ın dil ve üslubu, yeni'yi arayışının en önemli göstergesidir.

Faruk Duman, dil kullanımının bilinçli bir tercih olduğunu söyler ve konuşma dilini edebiyata aktarırken sözcüklerle beraber dildeki ritmi de aktardığından bahseder. Konuşurken nefesimizin kesilmesi, cümle ortasında nefes almamız gibi ritmik hareketleri eserlerine yansıtmaya çalıştığını anlatır (Çelik, 2019: 4). Bir söyleşide Duman: “Her öyküde daha öncekilerde olmayan biçimsel bir şeyler olsun istiyorum. Sözgelimi, bir sözcük. İlk kez o öyküde kullandığım bir sözcük. Ya da bilinen bir sözcüğü başka anlamlarıyla da kullanmak. Sözdiziminde başka şeyler...” (Gümüş, 2013) der. Masallara, mitolojiye, arkaik metinlere yakınlık duyan yazar, kendi diline ve ruhuna özgü olanın peşindedir. Kendi doğal dilinin, masalcıların dilinde var olduğunu ve “teknolojik” yaşama duyduğu öfke ve uzaklık nedeniyle bu hayatın kelimelerini kullanmak istemediğini; buna bağlı olarak da kullandığı dilin masalsı görüldüğü fikrindedir (Gümüş, 2013). Duman'ın yapıtlarında öne çıkan bu dil kullanımı açıkça görülür. Yazarın kitaba adını da veren “Sencer ile Yusufçuk” adlı öyküsü de bu bağlamda dikkate değerdir. Yalnızca bu metnin incelenmesi bile yazarın öykücü kimliğini deşifre eder.

2. Yenilikçi Bir Arayışın Durağı: “Sencer ile Yusufçuk”

Sencer ile Yusufçuk (2009), Faruk Duman'ın beşinci öykü kitabıdır. Masallarla geleneksel anlatıların dünyasında dolaşan Duman, bu anlatıların serüven anlatma özelliğinden faydalanır ve bunu *Sencer ile Yusufçuk*'ta dener (Gümüş, 2014: 148). Yine bu eserde Duman, dil ve biçim yetkinliğini tepe noktasına çıkarır; yeni bir anlatım biçimi ve öykü dünyası kurar. *Sencer ile Yusufçuk*'ta masallardan gelen dil ve kurgu biçimleri, öykülerin kuramsal anlamda yerini belirlemeyi zorlaştırır. Yazılanlar, masal değil ve bunların “modern masal” gibi yapay kalıplara sokulması da doğru değil; bunlar, edebiyatın yenilikçi anlayışları içinde “keşfedilmiş bir ada” olarak değerlendirilmelidir. “Sencer ile Yusufçuk” öyküsünde metin içinde metin, gerçek içinde düş, geçmiş içinde bugün, masal içinde hayat, eski içinde yeni yaratılır. “Sencer ile Yusufçuk” sadece kurmaca bir öykü değil; aynı zamanda gerçek hayatta karşılığı olmayan bir hayal ürünüdür (Gümüş, 2012: 115-117). Faruk Duman'ın yenilikçi çıkışlarının en iyi ifadelerinden biri olan “Sencer ile Yusufçuk” öyküsüne odaklanmak, yazarın estetik anlayışını ve arayışlarını kavramak adına önemlidir. Öykü, “Çatı”, “Zerre”, “Uykuda”, “Menzil” adları verilen dört bölümden teşekkül

eder. Öyküler, katmanlı bir yapıdadır; iç içe kurulu öykülerde geçişler, çocuğun düşleri sayesinde akıcı bir boyut kazanır. Yazarın kendi çocukluğundan esintiler taşıdığını düşündüğümüz öyküde gerçek mekân olarak Anadolu coğrafyasını görmek mümkündür. Öykünün daha çok hayalî mekânlarda geçtiği düşünüldüğünde gerçek mekân kavramı, önemini yitirmektedir. Öykünün iki zaman düzleminde geçtiği söylenebilir. Biri, çocuğun muhayyilesinde; diğeri gerçek zamanda geçer. İki zamanın birbirine eklemlenerek aynı anda yaşandığı gözlenir. İki zaman düzleminin iç içeliği, öykülerin masal türünden ayrılmasını da sağlar. “Eylül ayının başlarında bir gece silah sesleriyle uyanmıştık. Uzakta kurşunlar atılmış, sonra ayak tapırtıları, bağırtılar işitmiştik.” (Duman, 2014: 9) cümlesinden hareketle öykünün 12 Eylül 1980 darbesi ve devamındaki süreçte geçtiği anlaşılır.

Faruk Duman, öncelikle öyküyü kime anlattıracağını iyi bilmektedir. Yazar, “Sencer ile Yusufçuk” öyküsünün sınırlarını esnetmek ve katı gerçekliğin aşılmaz mantık duvarlarını bertaraf etmek için öykü anlatıcısı olarak bir çocuğu seçer. Çocuk anlatıcı ne mantıkta ne hayalde hükümranağa müsamaha göstermeyen; yazarın müdahalesini reddederek kendi gerçekliğini kuran; kendi isteklerini dayatan biridir. Çocuk anlatıcı, adeta yazarın elinden kalemını alır; kendi öyküsünü ve çocuk dünyasını kendi kelime ve ifade biçimleriyle kendisi anlatır. Bu çocuk anlatıcının, öyküde bir isminin olmaması da onun dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir çocuk olabileceğinin göstergesidir. Herhangi çocuktan biri de bizi Faruk Duman’ın çocukluğuna götürebilir. Yazar, bir söyleşide çocukken ağaçlık içinde bir mahallede yaşadığını; yaz geceleri sabaha kadar arkadaşlarıyla birbirlerine korkulu hikâyeler anlattıklarını; herkesin babasının demiryollarında işçi olduğunu anlatır. Ağaç tepelerinde ev yapmaya kadar varan heyecanlı bir çocukluk dönemi geçiren yazar (Yazıcı, 2013), çocuk anlatıcıya da aynı duyguları tattırır. Daha çok kurmaca dünyasına odaklanan çocuk anlatıcı, rüya ve hayallerini gerçek dünyanın içinde eriterek günlük yaşantısına devam eder. Çocuk anlatıcının bütün özellikleri, yazarın yenilikçi arayışlarına imkân sağlayan unsurlar taşır. Yazarın anlatıcı olarak çocuğu tercih etmesi ve çocuğun bakış açısından öyküyü yazması; dil, üslup, mantık, bilinç kavramlarının kırılganlığını olağanlaştıran, daha da önemlisi bunlardaki imkânları genişleten bir etkidir. Böylelikle yazarın yenilikçi arayışı, anlatıcı seçimiyle başlamış olur.

“Sencer ile Yusufçuk” öyküsünde, çok net çizilebilecek bir olay örgüsünden bahsetmek kolay değildir. Öyküde, mahalle hayatı içinde yaşayan bir çocuğun, hayatın tekdüzeliğinden kurtulup hayaller kurması; okuduklarının ya da dinlediklerinin etkisinde kalarak bunları

kendi iç dünyasına taşıması ve gerçek yaşamla hayal âlemi arasında anbean gidip gelmesi anlatılır. Bu da kırık bir görüntü ve belirsiz bir atmosfer yaratarak öyküde anlam aramalarını boşa çıkarır. Nitekim yazarın, olay örgüsünü önceleyen bir tutumu da söz konusu değildir. Yazar, bu öyküde yeni bir yaratım peşindedir. Öykü; masal, geleneksel hikâye, fantastik gibi türlerin bir kaynaşma noktasıdır; aynı zamanda şiirimsi bir hava ile gerçek yaşantıya ait görüntüleri katıştıran bir deneyselliğin ürünüdür. Öyküdeki çoksesselik; farklı türlerin bir arada olmasından ve aynı an'ın içinde barındırılan gerçek-hayal-düş öğelerinin birbirini yadırgatmayacak biçimde birlikteliğinden doğar. Öyküde yazarın yenilikçi arayışlarının gerçekleşmesine zemin hazırlayan biçimsel arayışlar ve anlatım tarzına bağlı unsurlar, birkaç başlık altında değerlendirilebilir.

2.1. Yasaların Burgacından Kurtarılmış Yeni Dil Arayışı

Faruk Duman'ın kullandığı dil, üslubunun en önemli vurgusudur. Yazar, orijinalliğini öyküde işlediği kişi ya da konudan ziyade kullandığı dilde yakalar. Çağrışımlara açık bir dil kullanan yazar, anlamı dışlayan ve parçalayan; böylece kesik kesik görüntüler yaratan bir üslup kurar. Kullanılan dil, öykünün bir düş âleminde aktığı hissini uyandırır. Yoğun ve farklı anlatım biçimi ile dilsel deneyim, öykünün okunmasını zorlaştırır. Öyküyü tekrar okuma ihtiyacı sıklıkla hissedilir. Bu, metne anlam verme hususunda ve estetik hazzı metindeki yeni buluşlarla tekrar yaşama anlamında gereklidir. Öykü, ilk paragrafta tümcelerdeki eksikliklerle, kırık yapısıyla okuru şaşırtmakta; okurun farklı bir öyküyle karşı karşıya olduğu izlenimini uyandırmaktadır: "Kalesinin önünde, gururla. Ben de ağaçevimin tepesinde oturup. Tek gözlü bir kertenkele gibi uyuklamıştım. Ve böyle zamanlarda kılıcımı çekerek düşmanımı yere sererdim. Annem domates tepsileriyle bütünleşir, elinde ince uzun bir kaşıkla. Gözlerinden biriyle güneşe bakardı." (Duman, 2014: 6). Necip Tosun, Duman'ın dil kullanımını, sinemasal bir görüntüden çok, tek tek fotoğraflardan oluşan bir slayt gösterisine benzetir (2017: 341). Dil kullanımının yanı sıra anlatım tarzı da zihinde fotoğraf kareleriyle örülü bir hikâye görüntüsü çizer. Öyküde, yerli yersiz konulan noktaların ve bu noktalarla ayrılan yargısız kelimelerin cümle kurgusundaki varlığı sinemasal akışı engeller.

Yazar, öykünün bazı kısımlarında yüklem kullanmayarak yarım bıraktığı cümleleri okurun tamamlamasını bekler; okura hem kurgu ve dil bağlamında yer açar hem de onun yaratıcılığını tetikler. Okuru pasifize etmeyen yazar, onun zihinsel bir devingenlikle öyküye dâhil olmasını sağlar. Öykü cümlelerindeki dinamizmi okura taşıyarak

okuru işlevsel kılmayı düşünen yazar, amacına ulaşır: “Böyle sabahlarda kimse dışarı çıkmaz, aman benim şimdi başıma bir iş gelmesin, diyerek. Oturup gözlerini de fal-taşı gibi açarak. Pencerede sisin yolunu şaşırmış devasa bir bulut gibi acemice. Camlara çarpıp çarpıp.” (Duman, 2014: 37). Öyküdeki söz dizimi, üslup, dil kullanımı ve kelime seçimi, yazarın bilinçli tercihidir. Yazar, çocuk anlatıcı sayesinde öyküyü dil ve mantık kurallarına hapsedmeyerek öykünün kendi dil ve üslubunu yaratmasına; kendi bağımsızlığını ilan etmesine olanak tanır. Böylece özgür bir düzlemde gelişen öykü dili, özgünlüğüne kavuşmuş olur. Çocuğun bilinç düzeyi göz önünde bulundurulduğunda kullandığı dilin, eksik ya da hatalı kullanma hâli de anlaşılır. Cümle yapıları ve dil kullanımı, çocuk bakış açısıyla bir bütünlük sağlar. Kısa, bitmemiş tümceler, noktadan sonra diğer cümleye taşan anlam gibi dil özellikleri, çarpıcı bir görüntü yaratarak flaş anlarını hatırlatır. Bu flaşlar, yazarın öykücülüğünün ana hatlarını da parlatmaktadır.

Çocuğun heyecan, korku, gerilim dolu hayallerinin cümlelerine yansıdığı ve bu duyguların biçimsel olarak da cümle yapılarıyla bütünlük sağladığı görülür:

Adam elinde kamçıyla belki bir ağaçtan iner. Usul adımlarla babamın sevgili atına yaklaşırdı. Uzun, siyah paltosu olurdu üzerinde. Kolları Azrail'in kollarını andırır. Parmakları devasa birer pençe gibi gecenin içinde asılı dururdu. Sonra karanlık bu adam atın ağzındaki yulaf torbasını indirir. İpi çözer. Havanın boynunu okşar. Sonra gül ağacına turmanır gibi hayvanın sırtına otururdu. Böylece önce evin çevresinde dönmeye başlardı. Burnundan ikisinin de buhar püskürür. Sonra da atlı evin bilmem kapısından, bilmem penceresinden girer, odalarda sabaha dek dolaşıp dururdu. Ben de onun gelip beni bulmasını. Burnunu alnıma değdirerek. Saçlarımı koklamasını korkuyla beklerdim. Atlı kılıcını çeker, kılıç havada parlardı (Duman, 2014: 9).

Çocuğun hayal âleminde gerilimi arttırmasıyla cümlelerin yapısı değişmeye başlar. Tıpkı çocuğun artan gerilimle birlikte hızlanan soluk alıp verişleri gibi cümleler kısalır, yersiz kopmalar ve eksik tümleçler birbirini kovalar. Okur, çocuğun düzensizleşen nabız atışlarını imgelemindeki olayların sırası ve hızına göre hisseder. Böylece anlatımla dil, bir ahenk oluşturur.

Öyküde, gerçeklik algısının belirsizliğini taşıyan cümleler, bu belirsizlikten etkilenerek bölük pörçük öyküye yerleştirilir. Çocuk, kullandığı dille ve gerçek hayata baskın gelen imgelemlerle mevcut dil kurallarını ve gerçekliği reddeder. Çocuğun hayalleri ve kurduğu imge

dünyası, neredeyse bütünüyle doğayla ilgilidir. Öyküde doğanın kendine ait bir karakteri, bir kudreti, bir duruşu vardır. Doğa, bütün öğeleriyle öyküye sinmiş bir varlık olarak çocuğun ruhuyla kaynaşmıştır. Yağmuru, at yarışı imgesiyle karşılayan çocuk, kırbaç için de şunları söyler: "Kırbaç havada bir zümrüt kuşu gibi eğilip bükülerek dolanıyor, sonra garibanın kemikli sırtında şaklıyordu." (Duman, 2014: 16). Çocuk, dış dünyanın varlıklarını, kendi dünyasının kelimeleriyle algılayıp tanımlar. Güneşin bir haciyatmaz gibi gökyüzünde dolaştığından, yağmur sonrası yaprakların ucundan damladığından söz eder. Bunun yanı sıra çocuğun "kıvrışıp", "korktukta" gibi kendine ait kelime hazinesi de öyküde görülür: "Tepsinin içinde yükürşürdü domates." (Duman, 2014: 6). Bu cümlede geçen "yükürşürdü" kelimesinin Türk Dil Kurumu'nda bir karşılığı bulunmaz. "Dondukta kâh bir kolye olup boyna asılır, kâh yüzük kılınıp parmaklara takılırdı. Ben bunu yaptıkta yalnızca Yusuf da değil, konu komşu kim varsa beni hayranlıkla izlemekle böylece namım yürürdü." (Duman, 2014: 32) cümlesinde de "dondukta, yaptıkta" kelimeleri, çocuk anlatıcıya aittir. Bu kelimelerde de görüldüğü üzere öykü boyunca kelimelere gelen eklerin kullanımında bir serbesti söz konusudur. Eklerin gelişigüzel kullanılarak Türkçeye aykırı kelimeler türetildiği gözlenir. Türk dili kurallarına aykırı kullanımlar, bir çocuğa ait olduğu için yadırganmaz.

Tümleçlerin yapısal özellikleri nedeniyle çocuğun zihninden geçenleri anlamlandırmaya çalışmak zorlaşır. Çocuğun hareketli bilinci ve iç dünyası, cümlelerindeki belirsizlik ve dağınıklıkla birleşerek öyküyü daha anlaşılabilir bir duruma getirir:

Yaz başlarında kendime yeni bir at arıyordum. Gücüm kalmamıştı çünkü, akşamüzerleri yorgun bir heyulaya dönüyordum. Böylece çıkıp sokaklarda salyangoz artıklarını toplayarak. Bunları rüzgârın uğultusuyla muhkem. Belki denizden bir hapis parçadır diyerek biriktiriyordum ceplerimde. Bu cep ki o saat koynumda taşıdığım bir zil olmakla. Hem bu zavalluların kulakları yoktur, diyerek. Hem de aman efendim, duymasınlar ayak seslerimi, diye acı içinde kıvranıp duruyordu baldırlarımda. Sanırsın bu baldırdan bir çangal çıkmakla. Bu da bunun bir amansız ağrısıdır. İşte atımı bulmakla bundan sonra bu yaz başlarıdır, çok geçmeyip benim için başlı başına birer seyahat olmuştu (Duman, 2014: 27).

Dağınık, tutarsız ve söz dizimi kurallarına tamamen aykırı bu tümceler, öykünün belirsizliğini korumak için önemlidir. Çocuk, hiçbir olaya odaklanmaz; öyküde sabit olan neredeyse hiçbir şey yoktur. Dil kullanımıyla da desteklenen bu soyutlanmış, metnin kapalılığını destekler

ve çözümünü zorlaştırır. Çocuğun iç evreninin, imgeleminin bu denli kapalı olması, farklı yorumlara imkân tanır.

2.2. Biçimsel Arayışta Yeni Bir Deneyim

“Sencer ile Yusufçuk”, dil bağlamında bir arayışın ürünü olduğu gibi biçimsel olarak da bir arayışı yansıtır. Klasik bir öyküde olaylar zincirine bağlı olarak cümleler ve paragraflar, arka arkaya düzenli biçimde ve çoğunlukla zamansal akış göz önünde bulundurulur. Böylelikle olay örgüsüne ve mantık silsilesine uygun bir sıralanış görülür. Ancak “Sencer ile Yusufçuk”taki yenilikçi arayış, öykü formunda sıradanlığı öteleyen bir çizgide gerçekleştirilir. Öykü, biçimsel olarak iç içe geçen bir sarmalı anımsatır. Çocuk anlatıcı, anlattığı bir öyküyü yarım bırakıp yeni bir paragrafta yeni bir öykü ya da olayı anlatır. Bir sonraki paragrafta da daha önce anlatmaya başlayıp bitirmediği olayı anlatmayı sürdürür. Bu geçişlerdeki paragraflardan sonra boşluk bırakılır. Aradaki boşluklar, okuru yeni bir konuya hazırlar. Öykü boyunca devam eden bu anlatım biçimi de öykünün dağınık duruşunu besler. Örneğin bir paragraf, çocuk anlatıcı tarafından aktarılan JOHN SILVER’in büyük denizlerin birinde karşılaştığı bir ihtiyarın hikâyesi ile başlar: “İhtiyara burada rastladım, demişti JOHN SILVER, sakalları neredeyse ayakuçlarıma değiyordu ve aslında burnu da bir o kadar vardı. Bu sakal bu burundan fırlayıp çıkmış gibiydi anlayacağın.” JOHN SILVER’in anlatmaya başladığı bu hikâye bölünerek paragraf sonlandırılır, boşluk bırakılır ve yeni paragrafa şöyle başlanır: “O vakit ben işte böyle bir at istiyordum; iyi bir at, yolları kendiliğinden bilir. Örneğin, gurbet nedir bilmez. Yaban sözcüğünü duymamıştır.” (Duman, 2014: 27). Devamında çocuk anlatıcı, daha önceki paragrafta yarım kalmış olan Sencer’le sohbetini kaldığı yerden sürdürür. “Senin şu askere bir kez bakabilir miyim?” dedikten hemen sonra “İşte böyle, demişti JOHN SILVER, bu ihtiyarın tam dokuz kızı varmış ama o ille de bir oğlu olsun istiyormuş.” (Duman, 2014: 28) şeklinde ihtiyarın hikâyesini anlatmaya devam eder. Bu hâliyle öykü, hayatın ve bilincin seyrine paralel olarak farklı ritimler ve frekanslarla ilerler. Çocuk anlatıcının zihni ve daldan dala konan bilinciyle örtüşen bu biçimsel arayış, öykünün kendisini hemen ele vermesini de zorlaştırır. Metinde yaratılan sarmalın bir labirente dönüşmesine tanık oluruz. Adeta zihninde kurduğu yaşantının içinde kaybolan çocuk, bu labirentin içine okuru da sürükler. Bunlara bütünsel bir yapı kazandırmak da okuyucuya düşer. Yazar, tıpkı tümcelerdeki kırık yapı gibi paragraflarda da aynı yöntemi kullanır. Öykünün, parçaların birleştirilmesi gereken bir oyuna dönüşümü bu şekilde sağlanmış olur.

Öyküdeki biçimsel arayışın bir sarmala dönüşmesi, öyküdeki olayların ya da öykü kahramanının konumunu takip etmeyi zorlaştırır. Bir paragrafta ağacın tepesinde gördüğümüz çocuk, sonraki paragrafta başkasına ait bir hikâyenin içinde karşımıza çıkabilmektedir. Bir görünüp bir kaybolan, varlığından emin olamadığımız kişiler öykü sarmalının içinde adeta savrulmaktadır. İlk okunuşta bir şaşkınlık uyandıran öykü biçimi, bu nedenle dikkatli bir okumayı gerektirir. Yazar, yarattığı sarmalla çocuğun hayal âlemi içinde kaybolduğu fikrini de sunar. Onun imgelemi, gerçek hayata dönemeyecek biçimde onu meşgul eder ve realiteden alıkoyar. Dış gerçeklikten sakınan çocuk için hayal dünyasından kurduğu sarmal, onun benliğini kavrar. Bu sarmal, onun için yaşamın sıkıcı, üzücü, korkutucu taraflarına karşı geliştirdiği bir korunma mekanizmasıdır.

2.3. Gerçek-Hayal-Düş Bulanıklığı

Babası, devlete bağlı bir fabrikada çalışan çocuk kahraman; ailesine düşkün, mutlu, huzurlu bir çocuktur. Her sabah, evdeki neşeli kahvaltılara katılabilmek için erken uyanır. Babası işe gittikten sonra yaşamını hareketlendirmek, oyun dolu eğlenceli bir hayat kurmak için gerçek zaman içinde hayal ve masal öğeleriyle yüklü bir dünyaya koşar. Çocuk anlatıcı, çocuk bilinciyle günlük olayları eğip bükerek kendi hayal dünyasında gerçek yaşamı oyunlaştırır. Bilinçli bir dönüştürüm olmayan bu yeni dünyanın, çocuğun hayallerini yansıttığı aşikârdır.

Çocuk anlatıcının varlığı, "Sencer ile Yusufçuk" öyküsünün gerçek-hayal-düş denkleminde kurulmasını kolaylaştırır. Bu denklem, yazarın yenilikçi arayışı için uygun şartları sağlar. Gerçek-hayal-düş formülü, öyküyü bulanıklaştırdığı gibi gerçeklik yitimini hızlandıran koşulları da beraberinde getirir. Bir belirsizlik rayında ilerleyen öykü, yazarın anlatım tercihiyle de söz konusu üç kavramın tespitini zorlaştırabilmektedir.

Çocuk anlatıcı; annesinin anlattığı hikâyelerden ve masallardan, okuduğu ya da dinlediği Robert Louis Stevenson'un *Define Adası* ile Herman Melville'nin *Moby-Dick* adlı eserlerinden etkilenir ve bunları günlük yaşamına serpiştirir. Bu romanların kahramanları JOHN SILVER ile Kaptan Ahab, çocuğun hayal dünyasını besler. Öyküde söz konusu romanların izleri yoğun biçimde görülür. Öykü, masal, fantastik ve geleneksel hikâye gibi başka anlatıların öğeleriyle anlatıcının imgeleminde yeniden yorumlanarak kurgulanır. Edebî türlerin birbiriyle kaynaşması ve gerçek-hayal-düş birlikteliği, öyküde mekân ve zaman kaymalarına neden olarak metne belirsiz bir mahiyet kazandırır. Çocuğun gözlem gücü ve ayrıntıları keşfetme yeteneği de kavramların ve türlerin sınırlarını genişletir.

Çocuk anlatıcı, gerçek dünyanın sıkıntılarını ve sıkıcılığını silip atar; “sıkıntıyı bir uzak atlıya benzetir” (Duman, 2014: 6) ve hayallerini gerçekleştirip mutlu olduğu kendi iç evreniyle meşgul olur. Kendini dış dünyadan koruyacak bir sığınak inşa eder. Bu sığınak, ona hayal dünyası için bir mekân sağlayan akasya ağacındaki ağaçevdir. Ağaç, kahramanın gerçekle bağını koparan bir işleve sahiptir. Ağaçevin de bir hayal ögesi olması muhtemeldir. İster böyle bir ağaçevi olsun, ister çocuk sadece ağacın dalları arasında otursun onun asıl benimsediği ve aidiyet duygularıyla bağlı olduğu bu mekân, sıradan bir ağaçevden uzaktır. Çocuğun, bir korsan gemisi olarak düşündüğü ve tuzlu bir okyanus kenarında olduğunu hayal ettiği ağaç, nöbetçi bir asker gibi kök salmış ve kollarını iki yana açmıştır. Kılıcını kuşanan öykü kahramanı da kulede nöbet tutan bir askerdir. Çocuk anlatıcı, rüzgârın ağacı sallamasını, geminin halatlarının biri tarafından kesilmesi olarak düşünür; kendi kendine gerilim yaratarak heyecan duyar. Kendi evi, kahkahaların ve şarap kokularının geldiği “JOHN SILVER’İN YERİ”dir. Tek bacağıyla karşımıza çıkan korsan eskisi, JOHN SILVER’dir. Çocuk, diğer korsanlar ve JOHN SILVER gibi bazen bara gidip rom içer. Bar tezgâhında çalışan, genç ve iriyarı bir kız olan Julia, tezgâhın arkasındaki “JULIAN’IN EVİ”nde kalır. Çocuk için bu mekânlar, güvenli yerlerdir; onlarla kurduğu içsel bağ da onlara yakınlık duyma; hatta kendini onlardan biri görme hissiyatını doğurur.

Eylül ayıyla beraber yağış beklentisi, çocuğun ağaçevinden ayrılmamak için çareler aramasını gerektirir. Kış aylarını kulesinden ayrı geçirmeyi kâbus olarak addeden çocuk, düşlerine olan bağlılığını ifade etmiş olur. Ağaçevini yağmurdan korumak için bir çatı yapmaya karar verir. Kendisine yardım etmesi için de evin arka bölümünde kömürlük olarak kullanılan bir odada hayalî bir adam yaratır. Yaşlı olan adamı şöyle tasvir eder: “Sakalları uzamıştı. Saçları da öyle. Uzadıkça kıvrırcıklaşmıştı. Konuşmakta güçlük çekiyordu. Böyle zamanlarda onun gizli kalmış bir gelin olduğunu bile düşünüyordum. Bir gelin, saklanır. Dil nedir bilmez ve konuşma acemisidir. Kömürlük gelini de böyleydi işte.” (Duman, 2014: 8). Çocuk, günde iki kere geline yemek taşır. Gelinin kötü ve kocaman ağzını bir kuyuya benzeten çocuk, yemek yerken gelinin çıkardığı uğultular nedeniyle onu bir aıya da benzetir. Gelin diye düşündüğü kişinin sakallı olması, gerçek dünyayı tersyüz eden bir algı yaratır. Gerçeklik algısını parçalayan bu cinsiyet ödünclemesi ile bu kişinin hayalî de olsa kömürlükte yaşaması, yalnız, hasta ve mutsuz olması, çocuğa çatı yapımında yardım etmeye çalışması, öyküye masal havası katan unsurlar arasındadır. Gelin ile bir hayvan arasında kurulan bağlantı da zarafetin bir sembolü olan “gelin”in gerçekliği ile örtüşmez. Yine gerçeklik algısına bir müdahale

olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşım, bir çocuk muhayyilesinde yeşerdiği için yadırgatıcı değildir. Gelinin saklanan ve konuşmayan biri olarak tasvir edilmesi de geleneksel yaşamın çocukta bıraktığı izlerdir. Gelenek içinde bir gelinin çekingenliği, insanlarla bir araya gelmekten ve onlarla konuşmaktan kaçan mahcubiyeti, çocuğun gelin betimlemesinde etkilidir. "Adamın yiyeceğini hazırladım, dedi annem, torbanın içinde. Yanında fazla kalma." (Duman, 2014: 13) cümleleri, çocuğun "gelin" dediği kişinin, kömürlükte kendi evlerinin çatısını ya da ağaçevin çatısını yapan biri olabileceğini düşündürür. Çocuk anlatıcının, gerçeği, hayal âlemi içinde düğümlemesi, öyküde belirsizliği besleyen en önemli faktörlerdendir. Bunların gerçek hayattaki karşılığını arayan okurun merakı, öykü boyunca giderilmez.

Öyküde anne, baba, ağabey gibi kişiler silikleşirken doğa unsurları, hayalî kahramanlar, olağanüstü olaylar öne çıkar. Çocuğun gerçek hayatını renklendiren bu çoksesli dünyadan gerçek kişiler de nasiplenir. Ailesini imgeleminde başkalaştıran çocuk, eğlenceli ve heyecanlı bir coşku yaratır. O, hayran olduğu romanlardaki gibi kahramanlarla yaşamak ister. Elbette bu arzu, onun için imkânsız değildir. Babasının gizli ya da önemli bir işle meşguliyetini hayal eden çocuk anlatıcı, babasını bir süvari gibi düşünür; geç saatte eve dönen baba, köpükler içinde kalan atını akasyaya bağlar ve atının yem torbası içinde geldiği yolu unutmasını diler. Babası uyuduktan sonra atın başka bir sahibinin elinde bir kırbaçla ata bindiğini ve evin içine girerek gezdiğini düşler.

Çocuk bilincinin düzensiz ve mantık aramaz işleyişi öyküde net biçimde vurgulanır. Öykü kahramanı, annesinin dev bir akvaryumda bir denizkızı olduğu hayallerine dalar: "Babam dev kavanozun arkasında irileşmiş gözleriyle gülümseyerek anneme bakardı. Gerçi benim durduğum yerden annem görünmezdi ama bilirdim; uzun saçlarını yüzüne akıtmış tarardı. Elinde beyaz bir tarak. Saçlarının arasından babama bakar. Gözlerinin önünde kırmızılı pembeli balıklar dolaşır." (Duman, 2014: 10) Annesi ile babasının birbirlerine duyduğu yakınlığın farkında olan öykü kahramanı, ikisi arasındaki ilişkiyi uzaktan izler. Annesine duyduğu sevgi ve beğeni ile onu bir denizkızına benzeten çocuk, yine bir doğa unsurundan yararlanır.

Öykü, çocuk anlatıcının hayallerinin yanı sıra gördüğü rüyalarla da bezenir; rüyaları da hayal dünyasının yansımalarından etkilenir. Hayallerinin etkisiyle düşlerinin birleşimi, öykünün açılımına olanak tanımaz. Gece silah seslerinin duyulduğu bir dönem olan vaka zamanı içinde çocuğun babası, nöbete kaldığı vakit eve geç döner; çocuk, rüya ve rüyadan arta kalan mahmurluğun içinde babasının eve

yaralı bir asker gibi eli böğründe gelişini hayal eder; annesi de yarasının bakımını yapar: “Karanlık, pembe bir kuyu gibiydi yara. Annem ıslak mendilleri kaldırdıktan sonra babamın göğsünü pamukla doldurdu, sonra onu ince ve uzun bir ak çarşafa doladı. Sarı, kaba giysileri çıkardı üstünden, terini aldı, babam da böylece rahatladı.” (Duman, 2014: 18). Çocuk bilincinin çizdiği zikzaklar, çocuğun anlatmaya başladığı bir hayalini, gerçeği ya da rüyasını böler; başka bir şeyin dikkatini celbetmesiyle asılı kalan anlatısına bir süre sonra tekrar kaldığı yerden devam eder. Zihni, sürekli olarak doğayla, hayallerle, gerçeklerle, rüyalarla meşgul olan çocuk, hayatı bunlar etrafında anlama ve anlamlandırma çabaları içindedir.

Öykü kahramanı, arkadaşı Yusuf'u ve onunla ilişkisini de kendi penceresinden anlatır. Yusuf'un doğayla ve hayvanlarla bir arada olması, çocuk anlatıcının Yusuf'a yakınlık duyma nedenleri arasında sayılabilir. Kurbağa ve kertenkele avlamayı seven Yusuf, bir yaz mevsiminde yeni bir “kurbağalık” bulur. Arkadaşı Yusuf'un boyundan büyük sakalı olduğunu; okul müdürü tarafından kırbaçlandığını anlatır. Bunun olumlu bir sonucu olarak Yusuf'un ilk ders sonunda Kaptan Ahab'a dönüştüğünü söyler: “İlk dersin sonunda bambaşka biri olur, yeni, uzak, yorgun bir Kaptan Ahab; iskeleye iniverirdi. İnce, gören de yıllarca romsuz kalmış sanır; gidip gemicilerin barına, her zamanki sandalyesine otururdu.” (Duman, 2014: 16). Yusuf'un bir çocuk, bir Kaptan Ahab oluşu, doğal bir akış içinde verilir. Çocuk anlatıcı, takip edilmesi zor bir hayal ve düşünce evreniyle daldan dala konar. Yusuf'un cebini bir kuyuya benzetir ve bu kuyuda Hint sakızları, oyuncak pusulalar, ceviz kabukları, karagöz başları, mendiller, enfiye kutuları, Yemen, Hicaz; hatta kertenkele gibi envaiçeşit varlık bulunur. Bunlar çocuk dünyasının genişliğini, ilgi alanlarını, meraklarını, dinledikleri masalların ve hikâyelerin ipuçlarını verir. Yusuf, annesinin kertenkelesini bularak onu yok etmesinden endişelenir. Yusuf, bu endişelerle kılıktan kılığa girer: “Bir zembereğe benzer, böylece bir acem çapkını, bir papağan oluverirdi. Beberuhi. Sonra sakallarından aşağıya sanki tatlı romu sızmış. Tutup bu upuzun sakalları birer çamaşır gibi sıkır, romdur, ziyan olmasın diyerek. Yine kadehinde toplayıverirdi. Toplayınca tabii içmeden durulacak değil a.” (Duman, 2014: 18). Çocuk, Yusuf'a duyduğu sevgiyi, onu bir korsana dönüştürerek ifade etmiş olur. Öykü kahramanının, gerçek hayatın içinden hayale bu kadar rahat geçişler yapması, yazarın önemli başarılarından biridir.

Matematik dersinde çocukların parmak uçlarına cetvelle vuran öğretmen, Yusuf'un elinden düşen bir kurbağayı pencereden fırlatır ve Yusuf'u müdüre götürür. Çocuk anlatıcı, arkadaşını müdürün kapısında

beklerken daha önce yaşadığı sıkıntılı durumu hatırlar: Okulun bahçesine bitişik bir evin bahçesinden ayva koparması nedeniyle hırsızlıkla suçlanır ve kopardığı bütün ayvalar, müdürün odasında zorla çocuğa yedirilir. Bu yüzden kurbağaların da Yusuf'a yedirilebileceği korkusunu yaşar. Çocuk anlatıcının okul kurumuyla ilgili bakış açısı daima olumsuzdur. Yoğunluklu olarak kendi âleminde yaşayan çocuğun bir otoriteyi benimsemeyeceği, otorite temsilcileri olan müdür ya da öğretmenlere karşı geliştirdiği soğukluktan da anlaşılır. Ona göre "öğretmen sorgucu, müdür yargıçtır" (Duman, 2014: 25). Çocuk dünyasının korkularını Yusuf'un anlatımında bulmak, otoritelerin çocukta korkuyla yarattığı endişeleri görmek mümkündür: "Allahtan, cebimde kurbağalar kıvrıştı da görmediler, demişti. Gördiyse aneme söylediler. Anem de babama söyledi. Babam da Allah'a söyledi, Allah da beni taş ederdi. Sonra çıkarıp kurbağalarla kertenkeleleri öpüp koklamıştı. Böylece yüzü sararmış, aylarca uyuyacağı yatağa kalkıp neredeyse sürünerek gitmişti." (Duman, 2014: 25). Toplumsal yaşamın, batıl inançların ve bunların baskısının çocuklar üzerindeki etkileri Yusuf örneğinde açıkça görülür.

Gemilerle dolu bir limanda hanlar, barlar, kaçaklar, korsanlar olduğunu hayal eden ana kahraman, öykü boyunca evinin bahçesinde, handa ya da barda bir gölgeyi takip eder. Kaptan Ahab'ın gemisinden kaçak bir yolcu indiğini gören çocuk, bir hancıya gidip onun kim olduğunu sorar. Hancı, hana getirilen yaralı bir çocuğun zehirli bir ısırik aldığını; bu tür korkunç bir böceğin de kaçak bir yolcuyla gelmiş olabileceğini söyler. Durumu Ahab'a bildirmek isteyen çocuk, Ahab'ın da zehirli büyük bir ısırik nedeniyle yatakta yattığını görür. Çocuk, Yusuf'un öldüğü haberini alır. Bir böcek tarafından ısırıldığı düşünülen ve hana yaralı getirilen çocuk, Yusuf'u temsil ediyor olmalıdır. Zehirli büyük ısırik, yılanı da anımsatır. Ancak bunlar öyküde netleştirilmez. Çocuk anlatıcının Yusuf'a bağlılığı, bir doğa parçası olan yusufçukla Yusuf'u özdeşleştirmesiyle de anlaşılır: "Penceremin önüne her sabah bir yusufçuk konuyordu. Onu duyuyordum yalnızca. Bu yusufçuk, orada ötüp durmakla ne iyi ediyordu." (Duman, 2014: 31). Yusufçuk, çocuk anlatıcıya Yusuf'u anımsatırken onun yalnızlığına da iyi gelir.

2.4. Siyasal Olayların Çocuk Dünyasındaki Yankıları

Yazar, öyküde her ne kadar bir çocuğa odaklanmışsa da öyküyü, çağın siyasal gerçekliğinden soyutlamaz. Bu metinde siyaseti, yine yenilikçi bir anlayışla bir çocuğun gözünden vermeye çalışır. Bu şekilde katı gerçekliğin daha yumuşak geçişlerle öyküye yerleştirilmesi, öykünün ana eksenini zedelemeyi ve bakışın politikaya yoğunlaşmasına müsaade etmez. Bu ince ayarın öyküde başarıyla

verildiğine tanık olunur. Askerî darbe, çocuğun anne ve babasında endişelere yol açarken çocuk anlatıcı, bir izleyici ve onların söylediklerini aktaran kişi rolündedir. Dışarı çıkmama, evden uzaklaşmama, gece pencerelerden uzak durma, bir süre yer yatağında yatma gibi önlemleri sıralayan babası, çocuğa yeni hayal âleminin kapılarını sunmuş olur. O dönemin atmosferini yansıtmak için korkunun vardığı noktaları çocuk abartarak anlatır: “Erken sayılırdı; akşamüzeri babam -artık sokakta da böyle yürüyordu- iki büklüm gelmişti eve. Sinerek, neredeyse elleriyle yeri yoklayarak. Bir zaman böyleydi. Kapı açılınca içeriye bir örümcek gibi girer. Bizi yakalayacaklar. Bizi de oraya götürecekler, derdi.” (Duman, 2014: 12). Son cümledeki “de” bağlacı, ailenin tanık olduğu birtakım politik baskıların ifadesidir. Yakalanmak ve götürülmek, korkunun kaynağıdır. Bu katı gerçekliği yıkan çocuk dünyası, öyküyü trajik boyuttan kurtarır. Öykü kahramanı, gerçek yaşamda tedirginlik duyduğu olaylardan kurtulmak için gerçeklikten kaçan başka bir âleme dalar. Kendince babasının da güvenliği için bir çıkış yolu arar. Babasının JOHN SILVER’IN YERİ’nde güvende olacağına, orada tatlı romunu içip rahatlayacağına inanır. Çocuk, gerçek hayatın içinden süzülerek geçtiği hayal âlemini, dış dünya ile doğru yerlerde birbirine bağlayarak zaman ve mekân uyumunu da sağlar. Üstelik hayallerini gerçek olarak kabul etmesi, JOHN SILVER’IN YERİ’nin korunaklı olduğuna dair inancı da öyküde anlatılanları olağanlaştırır.

Öyküde askerî darbenin yansımaları verilirken savaşlara da gönderme yapılır. Çocuk anlatıcının öyküde bahsettiği kimi askerlerin vaka zamanı içinde yaşamadığı bilinir. Burada amaç, savaşların yarattığı trajik sonuçların sonraki nesiller üzerinde bıraktığı acı hatıralara işaret etmektir. Savaşın, kalıtsal ve kronikleşmiş bir üzüntü ile aile hayatlarını parçaladığı ve her dönem savaş nedeni dramların kolay atlatılır olmadığı mesajları öyküde verilir. Çocuk anlatıcı, bir akşam arkadaşı Sencer’in evine birinin geldiğini görür. Çocuğun annesi, bu kişinin Sencer’in babası olduğunu; ancak bu durumdan kimseye söz etmemesini söyler. Sencer, eve gelen kişinin babası değil; annesinin yıllardır savaşta olan büyükbabası olduğunu ve yaralı olarak eve geldiğini anlatır. Çocuk, bunun hangi savaş olduğunu merak eder. Büyükbabanın yıllardır savaşta olması, savaşların bitimsiz oluşuna bir göndermedir. Sencer: “Çok büyük bir savaş var, herkes ölüyor. Bunu bizden saklamaya çalışıyorlar ama boşuna.” (Duman, 2014: 28) derken dünyada tarih boyunca var olagelmiş savaşların sürdüğüne dair bir çağrışım oluşturur. Kuşaklar boyu etkisini yitirmeyen savaşın acı yüzü, asker yakınlarının yaşamına sirayet etmiştir. Yazarın, savaşlara yönelik eleştirel tavrını burada görmek mümkündür.

Çocuk anlatıcının bir diğer arkadaşı Yusuf, öyküde "ilginç yaratıklar toplayıcısı bir usta" olarak değişik hayvanları toplar: turuncu kurbağalar, ışık saçan kertenkeleler, kanatlı salyangozlar, alakargalar, cüce tavuklar ve on beş dakikada bir titreyen isimsiz otlar vb. Bunları bulmak için "sefersiz gün" (Duman, 2014: 32) geçirmeyen Yusuf, askerlerin trenden atıkları konserveyi çocuk anlatıcısıyla birlikte açar ve konservenin içinden çıkan keler, sıçrayarak uzaklaşır ve yağmura karışır. "Kelergillerden, 1,5 metre uzunluğunda bir cins köpek balığı"nın (TDK, 1998: 1264) tropik denizlerde yaşaması ve bir asker konservesine sığması, bir hayal unsuru olduğu gibi dünyadaki savaşları çağrıştıran bir gerçeğin de ifadesidir. Öyküde kelerin varlığı, Anadolu coğrafyasındaki bir konserveden çıkması, daha çok ülkeler arası savaşları akla getirir. Hem ülkedeki darbe ortamı hem bitimsiz savaşlar, çocukta da durgunluk yaratır. Savaşın, savaşa giden askerlerin ve asker yakınlarının yaşadığı sıkıntılar öyküde vurgusuz biçimde anlatılır.

Söylenenlere göre savaş henüz sona ermemişti. Dünyanın bir yerlerinde sürüp duruyor, belki bittikçe yeniden başlıyordu. Çoğu zaman bu kanlı, uzun savaşta olup bitenlerden haberimiz de olmuyordu elbette. Sözelimi cepheye moral nasıldı, kaybımız çok muydu? Bu kadar korkunç bir savaştan söz edildiğine göre elbette iki tarafın da çoktu kaybı, bu yüzden cepheye gidenin dönmemesi gerekti, zaten dönen de yoktu (Duman, 2014: 34).

Burada hangi savaştan söz edildiği anlaşılammaktadır. Yazar da büyük ihtimalle tek bir savaşa gönderme yapmamakta; genel anlamda savaş olgusunun yıkıcılığından, sürekliliğinden, kötü sonuçlarından yakınmaktadır. Çocuk anlatıcının dedesi de bir asker olarak öyküde yer edinir. Annesi, henüz küçük bir çocukken dedesi, üniformasını giyerek savaşa gitmiştir. Aradan geçen uzun yıllar sonrasında çocuğun dedesinin hâlâ savaşta olması ve bir mektup göndermesi, umutlu bir hayalin yaratımıdır. Mektup geldikten aylar sonra evlerine yaralı bir asker gelir. Hem kendi dedesinin hem Sencer'in dedesinin askerden yaralı olarak gelmesi, savaşların etki alanının genişliğini göstermeye yöneliktir. Ayrıca zaman mefhumu ile ilgili olarak da söylenebilir ki bir savaşın bitmesi, savaşı yaşayanların ruhsal bunalımını sonlandırmaz. Ne kadar zaman geçerse geçsin, savaş nedeniyle parçalanmış aile mensupları, psikolojik yıkımlarından kolay kolay kurtulamaz.

Sonuç

Faruk Duman, 1990 sonrası Türk öykücülüğünde kendi özgünlüğünü yaratmak isteyen bir yazardır; öykü türüne yeni bir bakış

açısıyla yaklaşarak amacını gerçekleştirmeye çalışır. Yazar, yenilikçi bir arayış doğrultusunda yapıtlarını oluşturur. Bu yapıtlardan biri de “Sencer ile Yusufçuk” adlı öyküsüdür. Yapılan taramalarda bu öykü üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiş ve metinle ilgili bir değerlendirme yapılması gerektiği kanaati uyanmıştır. Öykünün tahlili, Faruk Duman’ın öykücülüğünü tanımak adına önemli olduğu kadar Türk öyküsünün geldiği noktayı tespit etmek adına da dikkate değerdir.

“Sencer ile Yusufçuk”, Duman’ın yeni’yi deneyimlediği bir metin olarak öne çıkar. Metinde öykü türünün sınırlarını aşan yazar, özellikle biçimsel arayışta kendini göstererek yenilikçi arayışının en somut hâllerinden birini ortaya koyar. Aynı zamanda yazarın öyküde seçtiği çocuk anlatıcı, yeni bir anlatım tarzı kurmasına zemin hazırlar. Öyküde çocuk anlatıcı sayesinde dil ve anlatım biçiminin özgürleşmesi; çocuğun bakış açısının, kendi iç dünyasından gelen ışıkla kırılarak metne yansması; bu kırılmada ortaya çıkan renkliliğin gerçek-hayal-rüya düzleminde öyküde yer alması, yenilikçi bir tavır olarak değerlendirilebilir.

“Sencer ile Yusufçuk” öyküsünde dil kullanımı ve söz dizimi, dilbilgisi kurallarına aykırıdır. Kimi tümcelerın yarım bırakılması, ikinci ya da üçüncü cümlede anlamın tamamlanması, Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü’nde yer almayan kelimelerin kullanılması gibi dil özellikleri, yazarın dilde yeni arayışlarının göstergesidir. Öyküde biçimsel arayış, paragrafların kurmacaya da bağlı olarak bölünmesi şeklinde ortaya çıkar. Bir paragrafta anlatılan bir hikâyeye yarım bırakılır ve bir ya da birkaç paragraf sonra bu hikâyeye dönülür. Bir sarmalı andıran bu biçimsel özellik, yenilikçi bir arayışın getirisidir. Çocuğun maceraları ile hareketlenen öyküde, dil kullanımı ve biçimsel arayışlar öyküye canlılık katar.

“Sencer ile Yusufçuk”ta masal, fantastik, geleneksel hikâyeye gibi türlerin kaynaşması, yazarın yeni bir anlatım biçimi denemesi olarak değerlendirilebilir. Yazar, bu anlatı türlerinden beslenir; fakat öyküyü bu türlerden herhangi biri içinde kategorize etmek doğru değildir. Öyküde pek çok hikâyeye bir aradadır. Çocuk anlatıcının, onun ailesinin ve komşularının, Yusuf’un, Sencer’in, kaptanların, korsanların, askerlerin hikâyeleri, öyküde katmanlı bir yapı oluşturur. Bu katmanlı öykü dünyası, çocuk anlatıcının zihni gibi zikzaklar çizerek verilir. Öykü içindeki hikâyelerin olay örgüsünü, kesin biçimde belirlemek zordur. Zira yazar, sağlam bir olay örgüsü kurma peşinde değildir. Yazar, öykü boyunca yeni bir dil ve biçim arayışını gerçekleştirir; çocuk anlatıcı sayesinde gerçek ile hayal ve düşün birbirine karıştırır; böylece zamansal ve mekânsal kaymalar yaratarak

yeni bir anlatım tarzı yakalar. Öyküdeki bütün bu özellikler, yazarın amacını gerçekleştirdiğini kanıtlar.

Kaynakça

- Çelik, N. (2019, Temmuz-Ağustos). Faruk Duman'la, son kitabı "Sus Barbatus" hakkında konuştuk. *Bulut Yazar Dergisi*. <http://bulutyazardergisi.com.tr/dergiarsiv-faruk-duman-la-son-kitabi-sus-barbatus-hakkinda-konustuk-soylesi-nilgun-celik-31>. (Erişim Tarihi: 12.05.2020).
- Çetin, N. (2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Duman, F. (2014). *Sencer ile Yusufçuk*. İstanbul: Can Yayınları. (E-kitap, 1. Sürüm).
- Gümüş, S. (2010). *Modernizm ve Postmodernizm-Edebiyatın Dünü ve Yarını*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gümüş, S. (2012). *Öykünün Kedi Gözü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gümüş, S. (2013). Faruk Duman: "Geveze yazar okura boşluk bırakmaz." *Oggito*. <https://oggitto.com/icerikler/faruk-duman-geveze-yazar-okura-bosluk-birakmaz-/5654>. (Erişim Tarihi: 11.05.2020).
- Gümüş, S. (2014). *Romanın Şimdiki Zamanı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Sarıcan, B. (2018). Faruk Duman: "Neyi biliyorsak onu yazabiliriz." *Oggito*. <https://oggitto.com/icerikler/faruk-duman-neyi-biliyorsak-onu-yazabiliriz/63499>. (Erişim tarihi: 11.05.2020).
- Su, H. (2000). Öykücülüğümüzün Hikâyesi. *Hece*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, (46/47), 6-18.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Tosun, N. (2014). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Tosun, N. (2017). *Günümüz Öyküsü*. İstanbul: Dedalus Kitap.
- Yazıcı, D. (2013). Faruk Duman ile Keyifli Sohbet. <http://www.eskimeyenkitaplar.com/faruk-duman-ile-keyifli-sohbet/>. (Erişim Tarihi: 11.05.2020).
- Yılmaz, E. (2019). Faruk Duman'la Söyleşi: "Benim için öykü hiçbir zaman yerinde duran, tamamlanmış bir şey olmadı." *Parşömen Fanzin*. <https://parsomenfanzin.com/2019/12/16/faruk-dumanla-soylesi-benim-icin-oyku-hicbir-zaman-yerinde-duran-tamamlanmis-bir-sey-olmadi/>. (Erişim tarihi: 11.05.2020).